

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาเป็นองค์ประกอบที่สำคัญยิ่ง สำหรับพัฒนาประเทศ ทั้งนี้เพราะการศึกษาเป็นรากฐานของการพัฒนา ทั้งทางด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ประเทศจะเจริญหรือเสื่อมอยู่ที่การศึกษาของประชาชน ถ้าหากประชากรของประเทศได้รับการศึกษาก็มีคุณภาพ การพัฒนาประเทศก็สำเร็จได้อย่างรวดเร็ว จึงอาจกล่าวได้ว่า การให้การศึกษแก่ประชากรเป็นการวางรากฐานของการพัฒนาทั้งมวล

ถึงแม้ว่าการศึกษาจะเป็นองค์ประกอบที่สำคัญในการพัฒนาก็ตาม การที่ประเทศจะสามารถพัฒนาทั้งทาง เศรษฐกิจและสังคมให้ได้ผลสมความมุ่งหมายนั้น ย่อมต้องอาศัยปัจจัยหลายอย่างเป็นส่วนประกอบและที่สำคัญก็คือ ทรัพยากรด้านการเงินและทรัพยากรมนุษย์ ประเทศไทยมีทรัพยากรด้านการเงินค่อนข้างจำกัด ดังนั้นในการพัฒนาประเทศจึงจำเป็นต้องอาศัยการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรมนุษย์เป็นสำคัญ โดยการผลิตกำลังคนที่มีความรู้และทักษะในการประกอบกิจการ ให้มีปริมาณเพียงพอกับความต้องการของประเทศ และการที่จะผลิตกำลังคนที่มีความรู้และทักษะตามความต้องการดังกล่าว จะต้องอาศัยการได้รับการศึกษาขั้นต้น คือ การศึกษาขั้นมัธยมศึกษาเสียก่อน การศึกษาขั้นนี้เป็นการศึกษาที่เปรียบเสมือนรากฐานของศาสตร์และวิชาชีพต่าง ๆ การศึกษาระดับนี้เราถือว่า "เป็นการศึกษาระดับที่มีอิทธิพลต่อการวางแผนชีวิตในอนาคตของเยาวชน ซึ่งจะเป็นผู้ใหญ่ต่อไปในวันข้างหน้า ผู้สำเร็จการศึกษาในระดับนี้เป็นกำลังคนในระดับกลาง อันเป็นกำลังคนที่จำเป็นสำหรับประเทศที่กำลังพัฒนา" ¹

¹พรหม พานิชภักดิ์, "ความต้องการกำลังคนในระยะแผนพัฒนา ฉบับที่ 3 ของประเทศไทย", วารสารสภาการศึกษาแห่งชาติ (สภาการศึกษาแห่งชาติ, ฉบับที่ 5 ปีที่ 5 ธันวาคม 2513), หน้า 24.

การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา มีจุดประสงค์สำคัญ 2 ประการคือ ประการแรกเพื่อผลิตคนให้ศึกษาต่อในระดับสูงขึ้นไป คือชั้นอุดมศึกษา ประการที่สองเพื่อให้ประชากรได้รับการศึกษาสูงขึ้น มุ่งให้มีความรู้ความชำนาญในการประกอบอาชีพเป็นกำลังคนระดับกลางของประเทศ ความมุ่งหมายประการหลังนี้มีความจำเป็นและสำคัญยิ่งในปัจจุบันเพราะ "ประเทศไทยจัดได้ว่าเป็นประเทศกำลังพัฒนาประเทศหนึ่ง กำลังมีปัญหาเกี่ยวกับการมัธยมศึกษาเป็นอย่างมาก และในขณะเดียวกันประเทศที่ด้อยกว่า ความก้าวหน้าทางการมัธยมศึกษาเพื่อแก้ปัญหา เศรษฐกิจและสังคมเหมือนประเทศอื่น ๆ" ²

เราจะเห็นได้ว่า การมัศึกษามีบทบาทในการแก้ปัญหาของประเทศ แต่การจัดนั้น ปัจจุบันยังไม่บรรลุวัตถุประสงค์และเป้าหมายเท่าที่ควร เพราะประสบปัญหาหลายประการด้วยกัน เช่น "หลักสูตรของมัธยมศึกษาเน้นหนักในการเตรียมเด็กให้เข้าเรียนในมหาวิทยาลัยมากเกินไป ปัญหาเด็กและครูปกครองสนใจแต่จะเรียนฝ่ายวิชาการ ไม่อยากเรียนวิชาชีพทั้ง ๆ ที่ประเทศชาติกำลังขาดฝ่ายเทคนิคในระดับกลาง" ³ นอกจากนี้แล้วการผลิตก็ยังไม่ได้มาตรฐานเท่าที่ควร "ขณะนี้อยู่ในสภาวะที่น่าเป็นห่วงอย่างยิ่ง คุณสมบัติของผู้จบการศึกษาระดับนี้ยังไม่สนองความต้องการของระบบการศึกษา ไม่ว่าจะด้านความรู้ทางด้านวิชาการ ศิลธรรม จรรยา แนวคิดที่จะประกอบอาชีพ ตลอดจนความรู้สึกที่จะรับผิดชอบต่อสังคม" ⁴

² กอ สวัสดิภาพิชย์, "การมัธยมศึกษาในประเทศไทย" ประมวลบทความการวางแผนการศึกษาและพัฒนากำลังคน (สำนักงานวางแผนการศึกษา สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2511), หน้า 171.

³ เรื่องเดียวกัน, เล่มเดียวกัน.

⁴ ประมวล เสนาฤทธิ, "สภาพและความต้องการทางการศึกษาไทย" เทคนิคการบริหาร (กองแผนงาน สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ, 2518), หน้า 52-53.

ปัจจุบันนี้ แนวโน้มทางค่านิยมจำนวนนักเรียนในระดับมัธยมศึกษาสูงขึ้นเรื่อย ๆ ทุกปี กับทั้งเป็นการจัดการศึกษาเด็กที่อยู่ในระยะหัวต่อคือ เด็กวัยรุ่นหนุ่มสาวที่กำลังเปลี่ยนแปลงทั้งร่างกายและจิตใจ ดังนั้นจึงเป็นการจัดการศึกษาระดับที่ยากและเป็นที่น่าวิตกอย่างมากในอนาคต

ด้วยเหตุดังกล่าว การมัธยมศึกษาจึงนับว่าเป็นการศึกษาในระดับที่สำคัญยิ่งของประเทศ การดำเนินงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้นั้น บุคคลที่นับว่าสำคัญที่สุดคือ ผู้บริหารโรงเรียน เพราะเป็นผู้นำเอานโยบายและโครงการต่าง ๆ ไปปฏิบัติ ถ้าการดำเนินการตามนโยบายเป็นไปอย่างดี ก็ย่อมเป็นผลดีต่อคณะครูและผู้อำนวยการ ตลอดจนนักเรียน สิ่งที่จะก่อให้เกิดความร่วมมือร่วมใจกันเป็นหมู่คณะนั้น พฤติกรรมทางการบริหารที่แสดงออกของผู้บริหารมีความสำคัญมาก ผู้บริหารโรงเรียนมีความสัมพันธ์กับขวัญในการปฏิบัติงานของคณะครูอาจารย์ ผู้บริหารจะประสบความสำเร็จหรือล้มเหลวในการบริหาร พฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารมีส่วนเกี่ยวข้องของอยู่ด้วยเป็นอันมาก ถ้าผู้บริหารมีพฤติกรรมทางการบริหารเหมาะสมและถูกต้องตามหลักทฤษฎีการบริหารที่ดีแล้ว การบริหารงานจะได้รับความร่วมมือร่วมใจจากคณะครูอาจารย์ทุกคน โดยได้ทั้งงานและน้ำใจ การบริหารก็จะประสบผลสำเร็จ แต่ถ้าพฤติกรรมทางการบริหาร ขัดแย้งกับคณะครูอาจารย์ในโรงเรียนย่อมจะเกิดปัญหาขึ้นได้

เพื่อให้การบริหารงานโรงเรียนมัธยมศึกษาบรรลุเป้าหมายอย่างราบรื่น มีประสิทธิภาพและมีประสิทธิผล จึงควรได้ศึกษาเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน เพื่อให้ทราบว่า พฤติกรรมของผู้บริหารมีคุณสมบัติและภาวะผู้นำอยู่มากน้อยเพียงใด ทั้งนี้เนื่องจากภาวะผู้นำเป็นปัจจัยสำคัญอย่างยิ่งต่อการบริหารงาน ทั้งความสามารถและลักษณะผู้นำมีส่วนสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณภาพของโรงเรียนหรือสถาบันการศึกษาเป็นอย่างมาก นอกจากนี้ความสำคัญของการศึกษาพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งเป็นตำแหน่งที่ได้รับการแต่งตั้งจากผู้บริหารระดับสูงในกระทรวงศึกษาธิการ ก่อนที่จะมีการแต่งตั้งผู้บริหารโรงเรียน ควรจะได้พิจารณาเลือกเฟ้นตัวผู้ที่จะดำรงตำแหน่งนี้ได้อย่างละเอียดถี่ถ้วน และมีหลักเกณฑ์ จึงควรมีการศึกษาพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียน ซึ่งจะสะท้อนให้เห็นถึง ภาวะผู้นำของผู้บริหารโรงเรียนในปัจจุบัน และช่วยผู้บริหารระดับสูงในการพิจารณาเลือกตัวบุคคลเพื่อมาดำรงตำแหน่งดังกล่าวต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาพฤติกรรมทางการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือ
2. เพื่อเปรียบเทียบความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหาร ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือที่เป็นอยู่จริง กับที่ควรจะเป็นตามความคิดเห็นของผู้บริหารและครูอาจารย์
3. เพื่อเสนอแนะแนวทางในการบริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาและคัดเลือกบุคคลที่จะมาดำรงตำแหน่ง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษาในอนาคต

สมมติฐานของการวิจัย

1. พฤติกรรมทางการบริหาร ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาที่เป็นอยู่จริงอยู่ในระดับสูงทั้ง 2 ด้าน คือ ด้าน Initiating Structure และด้าน Consideration
2. ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหาร ของผู้บริหารและครูอาจารย์
 - 2.1 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหารที่เป็นอยู่จริงกับที่ควรจะเป็นของผู้บริหารกับครูอาจารย์ไม่แตกต่างกัน
 - 2.2 ความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหาร ของผู้บริหาร ระหว่างผู้บริหารกับครูอาจารย์ ของพฤติกรรมที่เป็นอยู่และที่ควรจะเป็นไม่แตกต่างกัน

ขอบเขตของการวิจัย

1. การวิจัยนี้จำกัดเฉพาะพฤติกรรมทางการบริหารโรงเรียนของครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนระดับมัธยมศึกษา สังกัดกรมสามัญศึกษาที่เปิดทำการสอนมาจนถึงในปีการศึกษา 2519 ในภาคเหนือเท่านั้น

2. การวิจัยนี้มุ่งศึกษาเฉพาะพฤติกรรมทางการบริหาร ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษา 2 ด้านเท่านั้น ซึ่งได้แก่พฤติกรรมด้าน Initiating Structure และด้าน

Consideration

ข้อจำกัดของการวิจัย

1. การวิจัยครั้งนี้ใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นจำนวน 30 ข้อ เป็นเครื่องมืออย่างเดียวในการวิจัยเกี่ยวกับพฤติกรรมทาง การบริหาร ของผู้บริหารโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือ
2. การวิจัยครั้งนี้ ใช้ผู้ตอบแบบสอบถามจากตัวอย่างประชากรเพียง 2 กลุ่ม ซึ่งประกอบด้วย ผู้บริหาร 18 คน และครูอาจารย์ 428 คน ของโรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือเท่านั้น

คำจำกัดความของคำที่ใช้ในการวิจัย

โรงเรียนมัธยมศึกษา หมายถึง โรงเรียนที่เปิดทำการสอนตั้งแต่ชั้น ม.ศ. 1 - 3 หรือ ม.ศ. 1 - 5 สายสามัญ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้บริหารโรงเรียน หมายถึง ครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการโรงเรียนมัธยมศึกษา สายสามัญ สังกัดกรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

ครู อาจารย์ หมายถึง ผู้ที่ทำหน้าที่เกี่ยวกับการสอนหรือบริการและทำการสอนหรือให้บริการในโรงเรียนแห่งนั้นมาไม่น้อยกว่า 1 ปี และไม่ใช่นายครูใหญ่ อาจารย์ใหญ่ หรือผู้อำนวยการ คอย

พฤติกรรมความเป็นผู้นำ หมายถึง การกระทำ ท่าที ที่แสดงออกถึงความสามารถในการนำกลุ่มเพื่อแก้ปัญหา รวมทั้งการบำรุงขวัญและกำลังใจของกลุ่ม ซึ่งแสดงออกในการบริหารงาน และผู้รวมงานสามารถสังเกตได้

พฤติกรรมตาม Initiating Structure คือพฤติกรรมที่ผู้นำมุ่งงานเป็นหลัก การปฏิบัติงานจะเป็นไปตามสายบังคับบัญชา มีโครงสร้างขององค์การอย่างชัดเจน มีการชี้แจงจุดมุ่งหมาย แผนงานให้สมาชิกที่ร่วมปฏิบัติในหน่วยงานทราบ และเนนมาตรฐานของผลผลิตเป็นสำคัญ

พฤติกรรมด้าน Consideration หมายถึง พฤติกรรมที่แสดงออกซึ่งความเป็นมิตรกัน
 เคารพนับถือซึ่งกันและกัน มีการติดต่อสัมพันธ์กันอย่างอบอุ่น ระหว่างผู้นำกับผู้นร่วมงาน และ
 ระหว่างผู้นร่วมงานด้วยกัน ⁵

ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

การวิจัยนี้ ผู้วิจัยคาดว่าจะได้ประโยชน์ดังนี้ คือ

1. จะช่วยให้ทราบถึงพฤติกรรมทางการบริหารด้านต่าง ๆ ของผู้บริหารโรงเรียน
 มัธยมศึกษาในปัจจุบันและที่ควรจะเป็น
2. จะเป็นแนวทางในการคัดเลือกบุคคล เพื่อดำรงตำแหน่งผู้บริหารโรงเรียน
3. จะเป็นประโยชน์ต่อตัวผู้บริหารโรงเรียนโดยตรงในการปรับปรุงตนเองให้ดียิ่งขึ้น

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้วิธีการวิจัยแบบสำรวจ ในลักษณะของการวิจัยภาคสนาม (Field
 Research) มีวิธีดำเนินการวิจัยโดยสังเขปดังนี้

กลุ่มประชากร ได้แก่โรงเรียนมัธยมศึกษาในภาคเหนือ 16 จังหวัด ที่เปิดทำการสอน
 ในปีการศึกษา 2519 จำนวน 214 แห่ง ผู้วิจัยทำการสุ่มตัวอย่างจังหวัดมา 20% ได้จังหวัด
 ที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 4 จังหวัดคือ จังหวัดสุโขทัย อุดรดิตถ์ แพร่ และลำปาง ในแต่ละจังหวัด
 นี้สุ่มตัวอย่างโรงเรียนมัธยมศึกษาประจำอำเภอ 50% ได้โรงเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง 18
 โรงเรียน ในแต่ละโรงเรียนเอาผู้บริหารมาเป็นกลุ่มตัวอย่างทั้งหมดได้ 18 คน ในแต่ละ

⁵Lloyd E. McCleary and Stephen P. Henckley, Secondary School
 Administration (New York : Dodd, Mead & Company, 1970), p. 116.

โรงเรียนสมุทรปราการ 50 คน ได้กลุ่มตัวอย่าง 428 คน รวมเป็นตัวอย่างประชากรทั้งสิ้น 446 คน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นแบบสอบถามพฤติกรรมทางการบริหารที่คณะผู้วิจัยได้สร้างขึ้น โดยอาศัยแนวจากแบบสอบถาม LBDQ (Leader Behavior Description Questionnaire) ซึ่งสร้างโดย Andrew W. Halpin โดยแบ่งพฤติกรรมทางการบริหารออกเป็นสองด้านคือ ด้าน Initiating Structure และด้าน Consideration คำถามยี่งงานบริหารการศึกษาทั้ง 5 อย่าง แบบสอบถามประกอบด้วย 3 ตอน ตอนที่หนึ่ง เป็นคำถามเกี่ยวกับข้อมูลส่วนตัวของผู้ตอบแบบสอบถาม ตอนที่สอง เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเกี่ยวกับพฤติกรรมทางการบริหารที่ผู้บริหารโรงเรียนนั้นยึดถือ และปฏิบัติอยู่ในขณะนั้น โดยถามพฤติกรรมทั้งสองด้านดังกล่าว ด้านละ 15 ข้อ รวม 30 ข้อ ตอนที่สาม เป็นแบบสอบถามความคิดเห็นเฉพาะเรื่องพฤติกรรมทางการบริหารของผู้บริหารโรงเรียนควรแสดงออกในการบริหารงานของโรงเรียน โดยถามพฤติกรรมทั้งสองด้านดังกล่าว ด้านละ 15 ข้อ รวม 30 ข้อ แต่ละข้อมี 4 ตัวเลือก ก่อนที่จะนำไปใช้ ได้ทำการทดลองใช้ (Try-out) เพื่อวิเคราะห์แบบสอบถามในโรงเรียนมัธยมศึกษา 6 แห่ง

การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามไปส่งและรับคืนด้วยตนเองทุกแห่ง

การวิเคราะห์ข้อมูลได้นำแบบสอบถามที่ได้รับคืนมาหาความถี่ โดยแยกออกเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มผู้บริหาร กับกลุ่มครูอาจารย์ แล้วหาการยลของจำนวนผู้ตอบคำถามแต่ละข้อ และแต่ละคำตอบในคำถามเดียวกัน และนำมาตรวจให้คะแนนเป็นรายบุคคล แล้วรวมคะแนนแต่ละตอนในแบบสอบถามแต่ละชุด หากคะแนนเฉลี่ยของแต่ละตอนและของคะแนนรวมทั้งหมด หากหาความเบี่ยงเบนมาตรฐาน หากหาความแปรปรวน ตรวจสอบความแตกต่างระหว่างกลุ่มและภายในกลุ่ม โดยใช้ t-test

ลำดับขั้นในการเสนอผลการวิจัย ผู้วิจัยได้จัดลำดับขั้นของการเสนอผลการวิจัยครั้งนี้ โดยแบ่งออกเป็น 5 บทดังนี้

บทที่ 1 บทนำ กล่าวถึง ความเป็นมาของปัญหา วัตถุประสงค์ของการวิจัย ขอบเขตของการวิจัย ขอบจำกัดของการวิจัย นิยามของคำต่าง ๆ ที่ใช้ในการวิจัย ประโยชน์ที่ได้จากการวิจัย และวิธีดำเนินการวิจัย ตามลำดับ

บทที่ 2 เอกสารอ้างอิงและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ซึ่งประกอบด้วยทฤษฎีและแนวคิดต่าง ๆ ของงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

บทที่ 3 วิธีดำเนินการวิจัยและรวบรวมข้อมูล กล่าวถึง ปัญหา (วัตถุประสงค์, สมมติฐาน) ประชากร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล

บทที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลและผลการวิเคราะห์ข้อมูล กล่าวถึง ลำดับการเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ผลการวิเคราะห์ข้อมูล ซึ่งเสนอในรูปแบบตาราง

บทที่ 5 สรุปผลการวิจัย อภิปรายและขอเสนอแนะ จะกล่าวโดยสรุปถึง วัตถุประสงค์ของการวิจัย สมมติฐานของการวิจัย วิธีดำเนินการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และขอเสนอแนะ

ในส่วนสุดท้ายเป็นบรรณานุกรมและภาคผนวกต่าง ๆ

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย